T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI

STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ SON GELİŞMELER BÜLTENİ

EKONOMİK MODELLEME VE KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Araştırmaları Dairesi

2019 - III

DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ SON GELİŞMELER BÜLTENİ

EKONOMİK MODELLEME ve KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EKONOMİK VE SOSYAL KALKINMA ARAŞTIRMALARI DAİRESİ

15 Temmuz 2019 - 15 Ekim 2019

ÖZET

- IMF, özellikle artan ticaret savaşları ve korumacılık ile bazı jeopolitik gerilimleri gerekçe göstererek dünya büyüme tahminini 2019 yılı için yüzde 3'e 2020 yılı için ise yüzde 3,4'e çekmiştir.
- OECD, 19 Eylül 2019 tarihinde "Ara Dönem Ekonomik Görünüm" Raporunu yayımlamış, 2019 yılı küresel büyüme beklentisini yüzde 3,2'den yüzde 2,9'a çekmiştir.
- Fitch, ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşının ekonomik görünümde yarattığı önemli bozulmanın eksiyle, küresel büyümenin 2019 yılında yüzde 2,6, 2020'de ise yüzde 2,5 olacağını öngörmüştür.
- ABD-Çin ticaret görüşmelerinde belirsizlikler devam etmiştir. ABD'nin gümrük vergilerini indirmesinin ve Çin'in ABD'den daha fazla tarım ürünü almayı taahhüt etmesinin beklendiği anlaşmanın nihai halinin Kasım ayında gerçekleştirilmesi planlanan zirvede ABD Başkanı Trump ve Çin Devlet Başkanı Xi tarafından imzalanabileceği değerlendirilmektedir.
- Amerika Merkez Bankası (Fed) politika faizini beklentilere paralel olarak Temmuz ve Eylül toplantılarında 25'er baz puan olmak üzere toplamda 50 baz puan indirmiştir.
- Fed Başkanı Powell, Eylül ayı toplantısı ardından yaptığı açıklamada Fed'in ilerleyen dönemde faizlere ilişkin ne yönde karar alacağının gelecek verilere bağlı olacağını belirtmiş ve ekonominin seyri itibarıyla ise faizlerde ılımlı uyarlamalar ile hedefleri gerçekleştirebileceklerini kaydetmiştir.
- Avrupa Merkez Bankası (ECB) 12 Eylül tarihinde düzenlediği toplantıda beklentiler paralelinde mevduat faizini düşürürken varlık alım programını yeniden başlattığını duyurmuştur. Banka gecelik borç alma faizini 10 baz puan indirerek yüzde -0,5 seviyesine çekmiştir. 1 Kasım'dan itibaren her ay 20 milyar Avro tahvil alacağını ilan etmiştir.
- ABD'de Eylül ayında tarım dışı net ilave edilen istihdam 140 bin beklentisine karşın 136 bin olmuştur. İşsizlik oranı ise yüzde 3,5 seviyesine gerilemiştir.
- Brexit belirsizliği, AB yetkililerinin, İngiltere ile anlamlı bir Brexit müzakeresi yapacak koşullar olmadığını belirtmesinin ve Yeni Başbakan Boris Johnson'ın 31 Ekim'de anlaşma olsa da olmasa da İngiltere'nin AB'den ayrılacağını dile getirmesinin gölgesinde devam etmiştir.
- Eylül sonunda açıklanan PMI verileri, Avro Bölgesi, Almanya ve Japonya'da imalat sektörlerinde daralmanın devam ettiğini göstermiştir.
- Eylül ortasında Suudi Arabistan'ın petrol tesislerine yapılan saldırıların ardından yükselen petrol fiyatları yapılan açıklamalarla gerilemiş ve Ekim ayı itibariyle ticaret savaşına yönelik gelişmelerle birlikte 58-60 ABD Doları civarında seyretmiştir.

Bu bültende, **15.07.2019-15.10.2019** tarihleri arasında dünya ekonomisinde öne çıkan başlıca gelişmeler yer almaktadır. Bazı uluslararası kuruluşların veri açıklama takvimiyle uyum sağlamak üzere çeyrek başlangıç ve sonları ay ortası olarak alınmıştır. Bülten bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

I.KÜRESEL GÖRÜNÜM

Küresel büyümede yavaşlama ve belirsizlik devam etmektedir. Ticaret savaşlarında artan tansiyon ve jeopolitik gerginlikler ile yatırım, üretim ve güven göstergelerinde bozulmalar küresel büyümeyi aşağı çekmektedir. Ancak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin merkez bankalarının yavaşlama karşıtı uygulamalara olumlu bakması küresel resesyon beklentilerini azaltmaktadır. Bunun yanında 2019 yılı ikinci çeyreğinde, küresel ticarete ilişkin kaygıların yeniden tırmanması, Orta Doğu kaynaklı jeopolitik risklerin belirginleşmesi ve küresel boyutta özellikle imalat sanayii sektörünün ekonomik aktiviteyi olumsuz etkileyecek şekilde yavaşlaması yılın geri kalanında büyüme görünümüne dair aşağı yönlü riskleri artırmıştır.

IMF, Küresel Ekonomik Görünüm Raporu'nun Ekim 2019 sayısını "Küresel İmalatın Gerileme Dönemi, Artan Ticaret Engelleri" başlığı ile yayımlamıştır. IMF raporda, küresel ekonomik büyüme tahminini Temmuz ayı güncellemesine göre 2019 yılı için 0,2 puan düşürerek yüzde 3'e, 2020 yılı için 0,1 puan düşürerek yüzde 3,4 seviyesine indirmiştir. Ticaret savaşlarının küresel ekonomik büyüme üzerinde yarattığı baskıya dikkat çekilen raporda, küresel ekonominin senkronize yavaşlama ile karşı karşıya bulunduğunu ve 2019 yılı küresel büyüme tahmininin bu nedenle aşağı yönlü revize edildiğini vurgulamıştır. Ticari ve jeopolitik yüksek belirsizlikler, bazı gelişmekte olan ekonomilere ait özel faktörlerin makroekonomik baskıya neden olması, düşük verimlilik artışı ve gelişmiş ekonomilerde yaşlanan nüfus gibi yapısal etkenler küresel ekonominin düşük büyümesini etkileyen diğer unsurlar olarak gösterilmiştir. IMF raporuna göre, gelişmiş ülkeler için büyüme tahmini 2019'da yüzde 1,9'dan yüzde 1,7'ye düşürülürken, 2020 yılı için yüzde 1,7 seviyesinde bırakılmıştır. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde ise büyüme tahmini 2019 için yüzde 4,1'den yüzde 3,9'a, 2020 için de yüzde 4,7'den yüzde 4,6'ya indirilmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında Türkiye ekonomisine dair büyüme tahminleri ise sırasıyla eksi yüzde 2,5'ten yüzde 0,2'ye ve yüzde 2,5'ten yüzde 3'e yükseltilmiştir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 19 Eylül 2019 tarihinde "Ara Dönem Ekonomik Görünüm" Raporunu yayımlamış ve küresel büyüme tahminlerinde aşağı yönlü revizyona gitmiştir. OECD, küresel ekonomik büyümenin, 10 yıl önceki finansal krizden bu yana en düşük seviyede olduğunu açıklamıştır. OECD, 2019 yılı Mayıs ayında yayımladığı Ekonomik Görünüm Raporu'nu güncelleyerek, bu yılki küresel büyüme beklentisini yüzde 3,2'den yüzde 2,9'a çekmiştir. 2020 yılına ilişkin küresel büyüme beklentisini ise 3,4'ten 3'e düşüren OECD, "Bu finansal krizden beri en düşük yıllık büyüme oranı olacak, aşağı yönlü riskler de artmaya devam ediyor" açıklamasını yapmıştır. Büyüme tahminlerindeki düşüşün en büyük nedenlerinden birinin, dünyanın en büyük iki ekonomisi olan Çin ve ABD'nin arasındaki ticaret savaşı olduğu belirtilmektedir. OECD açıklamasında, "Tırmanan ticaret gerilimi güven duygusuna ve yatırıma artan bir şekilde zarar veriyor, politika belirsizliğini pekiştiriyor, finansal piyasalardaki risk teşebbüsüne darbe vuruyor ve geleceğe ilişkin büyüme olasılıklarını tehlikeye atıyor" demiştir. OECD, Türkiye için 2019 yılı büyüme beklentisini ise yüzde -2,6'dan yüzde 0,3'e revize etmiştir.

Fitch Ratings Küresel Ekonomik Görünüm Raporunda, küresel ekonomi için görünümün ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşının tırmanmasından kaynaklı olarak ciddi şekilde kötüleştiğine işaret etmiştir. Fitch küresel ekonomide büyümenin gelecek yıl 2012'den bu yana görülen en düşük seviyeye gerileyeceğini öngörmüştür. Fitch, küresel GSYH büyümesi için 2019 ve 2020 tahminlerini Haziran ayında açıklanan raporunda yer alan tahminlere göre 0,2'şer puan düşürmüştür. 2018'de yüzde 3,2 oranında büyüyen dünya ekonomisinin bu yıl ivme kaybederek yüzde 2,6 oranında büyüyeceğini tahmin eden Fitch, 2020 yılında ise büyümenin yüzde 2,5 olmasını beklemektedir. Fitch, Çin için 2020 büyüme tahminini yüzde 6'dan yüzde 5,7'ye, Avro Bölgesi için yüzde 1,3'ten yüzde 1,1'e ve ABD için ise yüzde 1,8'den yüzde 1,7'ye düşürmüştür.

Ticaret savaşları Ağustos ayına yüksek bir tansiyonla başlamış ve gerilim giderek artmıştır. Ağustos başında Çin ve ABD arasındaki Şangay görüşmelerinin sonlandırıldığı belirtilmesine rağmen Trump Çin'i, ABD tarım mallarını almak istememek ve ABD'yi dezavantajlı duruma sokmakla suçlamıştır. Donald Trump, 1 Eylül tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Çin'den ithal edilen 300 milyar dolarlık ürüne yüzde 10 ek vergi koyulacağını açıklamıştır. Daha sonra Başkan Trump, 1 Ekim'den başlamak üzere Çin'den gelen ve şu anda %25 gümrük vergisi uygulanan 250 milyar dolarlık Çin ürününe %30 oranında vergi uygulamaya başlayacaklarını duyurmuştur. Ayrıca hali hazırda %10 vergi uygulanan 300 milyar dolar değerindeki Çin ürününü de 1 Eylül itibariyle %15 oranında vergilendirmeye başlayacaklarını bildirmiştir. Buna tepki olarak Çin, ticaret savaşının Trump tarafından tırmandırılması halinde karşılık vereceğini dile getirmiştir. Çin Merkez Bankası Yuanın dolara karşı değer kaybetmesine izin vermiş ve Dolar/Yuan paritesi 2008 yılından bu yana ilk kez 7 düzeyinin üzerine çıkmıştır. ABD Hazine Bakanlığı, Yuanın değerini piyasaya müdahale ederek düşük tutmakla suçlayarak Çin'i döviz manipülatörü ilan etmiştir. ABD'nin kamu kurumları ise Çin'in önemli teknoloji şirketlerinden (Huawei, ZTE, Hytera, Hikvision ve Dahua) ürün alımını askıya alma kararı almıştır.

Eylül ayına gelindiğinde ise ticaret savaşları bir miktar hız kesmiş ve ılımlı mesajlar ve pazarlıklar gözlenmiştir. Çin geçtiğimiz sene yüzde 25 ek vergi uygulamasına karar verdiği bazı ABD ürünlerine ticaret savaşının negatif etkilerini azaltmak için muafiyet getirmiştir. Çin'in ek gümrük vergileri için uygulamaları incelemeye devam edeceği ve bir diğer listeyi de daha sonra açıklayacağı bildirilmiştir. ABD Başkanı Donald Trump Çin'e ek olarak uygulanacak yüzde 5 gümrük tarifelerinin yaklaşan müzakerelere olumlu bir zemin hazırlamak için iki hafta ertelendiğini belirtmiştir. Almanya Başbakanı Merkel, Çin'e ABD'de üretilen Alman otomobillerine muafiyet tanınması karşılığında Airbus A320 modelinin Çin'de üretilmesini teklif etmiştir.

Artan ticaret savaşlarının etkisiyle dünya ticareti artış hızında yavaşlama görülmektedir. Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) "2019 Dünya Ticaret İstatistikleri İncelemesi" raporuna göre, küresel çapta ticari gerginlikler, korumacı politikalar ve ekonomik belirsizliklerin etkisiyle geçen yıl dünya mal ticareti hacminde yıllık bazda kaydedilen yüzde 3'lük büyüme, 2017 yılındaki yüzde 4,6'lık büyümenin gerisinde kalmıştır. Geçen yıl dış ticaretin büyüme hızının azalmasında, dünya ihracatında yüzde 37 paya sahip Avrupa ve yüzde 35 paya sahip Asya'daki ihracat düşüşü etkili olmuştur. Rapora göre, dünya ekonomilerinin öncü verileri ve ticaret istatistiklerine bakıldığında bu yılın ilk yarısında dış ticaretteki zayıflamanın sürdüğü görülmüştür. Ayrıca raporda, geçen yılın ortasında ekonomik büyümenin beklenin altında gerçekleşmesiyle hükümetlerin ve merkez bankalarının daha genişleyici para politikaları benimsediği ve bunun da etkisiyle bu yılın ilk çeyreğinde öncü ülkelerin milli gelirlerinde artış görüldüğü, ancak bunun bu şekilde devam edip etmeyeceğinin ilerleyen zamanlarda görülebileceği belirtilmiştir.

ABD Merkez Bankası (Fed) 17-18 Eylül 2019 tarihinde gerçekleşen FOMC toplantısında piyasa beklentisine paralel olarak politika faizini 25 baz puan indirerek yüzde 1,75- 2,00 aralığına çekmiştir. Güncellenen projeksiyonlara göre, politika faizinde 2019 için medyan beklentisi %2,4'ten %1,9'a inerken, 2020 beklentisi %2,1'den %1,9'a gerilemiştir. Fed üyelerinin 2019 büyüme tahmini %2,1'den %2,2'ye çıkarken 2020 tahmini %2'de korunmuştur. Kişisel tüketim harcamaları enflasyonu tahminleri ise; 2019 için %1,5, 2020 yılı için ise %1,9 düzeylerinde sabit bırakılmıştır. Karar metninde; ekonomik aktivitenin ılımlı bir hızda büyümeye devam ettiği, işgücü piyasasının da güçlü seyrettiği vurgulanmıştır. Buna karşın; sabit sermaye yatırımları ve ihracatın zayıfladığına değinilmiştir. Toplantının ardından Fed Başkanı Powell tarafından yapılan açıklamalarda, Fed'in zayıf küresel büyüme ve ticaret gerginliklerine karşın sigorta sağlamak için faiz indirdiği ifade edilmiştir. Powell ayrıca, ekonomik sıkıntılar yaşanırsa daha kapsamlı bir indirim sürecinin uygun olabileceğini belirtirken, ekonominin seyri itibarıyla faizlerde ılımlı uyarlamalar ile hedefleri

gerçekleştirebileceklerini kaydetmiştir. Fed Başkanı Powell'ın faiz indiriminin devamının gelmeyebileceğini ima etmesi piyasalarda etkisini göstermiştir.

Avrupa Merkez Bankası (ECB), 12 Eylül tarihinde düzenlediği toplantıda beklentiler paralelinde mevduat faizini düşürürken varlık alım programını yeniden başlattığını duyurmuştur. Banka, refinansman operasyon faiz oranı yüzde 0, marjinal faiz oranını ise yüzde 0,25 olarak sabit bırakmıştır. ECB, mevduat faiz oranını ise 10 baz puan indirerek negatif yüzde 0,40 seviyesinden negatif yüzde 0,50 düzeyine indirmiştir. ECB ayrıca, 1 Kasım'dan itibaren her ay 20 milyar Avro tahvil alacağını da ilan etmiştir. Avrupa Merkez Bankası Haziran'da yüzde 1,2 olarak duyurduğu 2019 yılı büyüme tahminini yüzde 1,1'e, 2020 tahminini yüzde 1,4'ten yüzde 1,2'ye indirmiştir. Enflasyon tahminleri de aşağı yönlü revize edilmiştir. Buna göre 2019 yılı Euro Bölgesi enflasyon beklentisi yüzde 1,3'ten yüzde 1,2'ye, 2020 tahmini ise yüzde 1,4'ten yüzde 1'e çekilmiştir. Enflasyon oranlarında bir iyileşme yaşanana kadar faiz oranlarının mevcut seviyelerde ya da daha düşük seviyelerde kalacağı ifade edilmiştir.

Avrupa Merkez Bankası (ECB), yayımladığı ekonomik bültenin Ağustos ayı sayısında, küresel ticarette artan korumacılık tehdidine, finansal piyasalarda oynaklıklara ve gelişmekte olan piyasalardaki kırılganlıklara bağlı belirsizliklerin Avro Bölgesi'nin büyüme görünümüne zarar vermekte olduğuna değinmiştir. Bültende, ticaret gerilimlerinin yüksek olduğunu ve anlaşmasız Brexit riskinin devam ettiğini belirterek ikinci ve üçüncü çeyreklerde Avro Bölgesi'nde daha zayıf büyümeye işaret edilmiştir. Ayrıca bu ortamda, enflasyonist baskıların düşük kaldığı ve bu nedenle, finansal koşulların çok olumlu olarak kalmasını sağlamak ve Avro Bölgesi'nin ekonomik genişlemesini destelemek için önemli ölçüde bir parasal teşvike ihtiyaç duyulmaya devam edildiği vurgulanmıştır.

Brexit belirsizliği devam etmektedir. AB yetkilileri, İngiltere ile 'anlamlı' bir Brexit müzakeresi yapacak koşullar olmadığını belirtmiştir. Yeni Başbakan Boris Johnson 31 Ekim'de anlaşma olsa da olmasa da İngiltere'nin AB'den ayrılacağını dile getirmiştir. Bunun üzerine AB diplomatları İngiltere'nin, eski Başbakan Theresa May döneminde müzakere edilen anlaşmanın büyük değişiklikler geçirmediği sürece anlaşmasız bir ayrılığı tercih edeceğine dair açıklamalarının ve içinde "backstop'un" yer alacağı bir anlaşmanın kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. İngiltere'nin AB ile bir anlaşma yapmadan Birliği terk etmesinin ekonomiye zarar vermesi ve İrlanda'da fiziksel bir sınırı zorunlu kılmasından endişe duyulmaktadır. İngiltere'de muhalefet, anlaşmasız Brexit'in önüne geçmek için bir güven oylaması ile hükümeti devirmeyi dahi düşünmektedir. Başbakan Johnson ise Parlamentonun tatilden dönmesinin ardından yapılması planlanan oylamada güvenoyu alamazsa 31 Ekim'deki anlaşmalı ya da anlaşmasız çıkışın hemen akabinde erken genel seçime gidilebileceğini duyurmuştur. Nitekim İngiliz parlamentosunda kritik Brexit oylamasını muhalefet kazanmıştır. Eylül başında yapılan oylamada 31 Ekim'de anlaşmasız Brexit'e karşı olan iktidar ve muhalefet partilerine üye parlamenterler ortak hareket ederek Johnson'ı frenlemiştir. Böylelikle anlaşmasız Brexit'in önü kesilirken 31 Ocak'a kadar yeni bir ertelemenin önü açılmıştır.

Rapor döneminde çeşitli ülkelerin merkez bankaları üst üste faiz indirim hamleleri gerçekleştirmiştir. Avustralya Merkez Bankası (RBA), faiz oranını değiştirmeyerek, tarihinin en düşük seviyesi olan yüzde 1'de sabit tutmuştur. Yeni Zelanda Merkez Bankası, yavaşlayan küresel büyüme gerekçesiyle politika faizini beklentilerin üzerinde 50 baz puan aşağı çekerek yüzde 1 seviyesine getirmiştir. Tayland Merkez Bankası, ekonomiyi desteklemek için dört yıldan bu yana ilk kez beklenmedik bir şekilde faiz indirmiştir. Hindistan Merkez Bankası da beklenmedik bir şekilde 35 baz puan faiz indirimine gitmiştir. Peru Merkez Bankası, ekonominin son 10 yılın en zayıf büyümesini gerçekleştirmesi ve kötüye giden küresel görünüm endişeleriyle diğer Latin Amerika ülkelerine katılarak faizi 25 baz puan düşürmüştür. Filipinler Merkez Bankası, ekonominin bu yılın ikinci çeyreğinde dört yıldan daha fazla bir sürenin en yavaş büyümesini gerçekleştirmesi nedeniyle faiz

oranını 25 baz puan düşürerek yüzde 4,25 seviyesine indirmiştir. Meksika Merkez Bankası da 5 yıl sonra ilk kez faiz indirmiştir. Brezilya Merkez Bankası, politika faizini, beklentilere paralel olarak %6,00'dan %5,50'ye indirmiştir. Endonezya Merkez Bankası politika faizinde 25 baz puan indirime giderek bir hafta vadeli ters repo faizini %5,50'ten %5,25 seviyesine çekmiştir.

Eylül sonunda açıklanan PMI verileri, Avro Bölgesi, Almanya ve Japonya'da imalat sektörlerinde daralmanın devam ettiğini göstermiştir. Avro Bölgesi'nde ekonomik büyüme, imalat sektöründeki düşüşün hizmet sektörüne yayıldığına ilişkin sinyallerle birlikte üçüncü çeyreğin sonunda neredeyse durma noktasına gelmiştir. Bölgenin en büyük ekonomisi Almanya'nın özel sektör iktisadi faaliyeti de imalattaki daralma ile neredeyse son 7 senenin en düşük seviyesine gerilemiş; hükümetin üzerindeki 'mali teşvik' baskıları artmıştır. Benzer şekilde Japonya'da da imalat sektörü Eylül'de ABD-Çin ticaret geriliminin küresel görünüm üzerinde negatif etkilerini sürdürmesiyle yedi ayın en sert daralmasını göstermiştir. ABD'de ise imalat sektöründe Nisan ayından beri en yüksek büyüme gerçekleşirken hizmet sektöründe istihdamın 50 seviyesinin altına inmesi istihdam piyasasının soğuduğuna ve ABD'de istihdam artışının daha da yavaşlayacağına işaret etmiştir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkanı Kristalina Georgieva, 1 Ekim'de göreve başlamasından sonra ilk değerlendirmesini IMF-Dünya Bankası Yıllık Toplantıları öncesi Washington'da yapmıştır. Başkan, konuşmasında ticari ihtilafların küresel ekonomi üzerindeki etkisine yönelik uyarılarda bulunmuştur. Ticaret savaşlarının kazananının olmayacağını vurgulayan Georgieva, "Ticaret ihtilaflarının küresel ekonomiye kümülatif etkisi 2020 yılında 700 milyar dolar tutarında azalma veya gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) yüzde 0,8'inin kaybedilmesi olabilir. Bu yaklaşık olarak İsviçre ekonomisinin büyüklüğü kadar." demiştir. Georgieva, bu yıl dünya ekonomilerin yaklaşık yüzde 90'ında daha yavaş büyüme beklediklerini ifade ederek, küresel ekonominin artan ticaret ihtilafları nedeniyle "senkronize yavaşlama" ile karşı karşıya olduğunu söylemiştir.

Dünyada artan özel sektör borcuna da değinen Georgieva, küresel ölçekte artan borçluluk oranlarının ciddi boyutlara ulaştığına değinmiştir. Georgieva "Yeni analizimiz, büyük bir ekonomik gerileme olursa, temerrüt riski altında olan özel sektör borç stokunun 19 trilyon dolara yükselebileceğini veya sekiz büyük ekonomideki toplam borcun yüzde 40'ını bulabileceğini gösteriyor. Bu, finansal kriz döneminde görülen seviyelerin üzerinde." değerlendirmesinde bulunmuştur. Birçok gelişmiş ekonomide faiz oranlarının çok düşük veya negatif olmasının merkez bankalarının manevra alanını daralttığını belirten Georgieva, düşük faiz oranlarının, yatırımcıların gelişmekte olan pazarlarda daha yüksek getiri aramasına neden olduğunu ve bunun da birçok küçük ekonominin ani sermaye çıkışlarına maruz kalmasına sebep olduğunu kaydetmiştir. Ülkelerin fikri mülkiyet hakları ve teknoloji transferi gibi yasal ticaret konularını görüşmesi gerektiğini belirten Georgieva, devletlere küresel ticaretin daha sürdürebilir hale gelmesi için birlikte çalışma çağrısı yapmıştır.

Petrol fiyatları ticaret savaşları nedeniyle aşağı yönlü baskı altında kalmıştır. ABD-Çin ticaret geriliminin tırmanması küresel piyasalarda resesyon endişelerini beraberinde getirirken, petrol talebinin azalacağı beklentileri İran Körfezi'ndeki arz kısıntısı riskini gölgede bırakmış; Brent Petrol vadelilerinin Nisan ortasından bu yana kaybı dönem sonuna kadar yüzde 20'nin üzerine taşınmıştır. Çin Merkez Bankasının referans Yuan kurunu beklenenden güçlü bir seviyede belirleyerek yatırımcıları sakinleştirmesiyle petrol fiyatları tekrar yükselmiştir.

Arz yönlü sıkıntılar ve gerginlikler petrol fiyatlarının yükselmesine katkıda bulunmuştur. 14 Eylül 2019 tarihinde Suudi Arabistan'da "Saudi Aramco"ya ait petrol tesislerine saldırı yapılmıştır. Küresel üretimin yaklaşık yüzde 5'inin durmasına neden olan saldırının ardından 1991 yılından bu yana en hızlı gün içi yükselişini kaydeden petrol fiyatları, Trump'ın petrol piyasasında istikrarın sağlanması için ABD'nin acil durum rezervlerinin kullanılmasına izin vermesiyle bir miktar gerilemiştir. Önümüzdeki dönemde, küresel büyümede gözlenen yavaşlamanın devam etmesi, azalan talep ve küresel ticarette artan belirsizlik petrol fiyatları üzerinde aşağı yönlü riskler olurken, üretimin yoğunlaştığı bölgelerde jeopolitik risklerin artması ve ABD kaya petrolü üretiminde gözlenen yavaşlamanın sürmesi petrol fiyatları üzerinde arz tarafından yukarı yönlü riskler olarak öne çıkmaktadır. IMF, Brent petrolün varil fiyatının 2019 yılında 64,4 ABD doları, 2020 yılında ise 60,5 ABD doları civarında olacağını tahmin etmiştir. Brent petrolün varil fiyatı 15 Ekim tarihinde 58,74 dolar olarak gerçekleşmiştir.

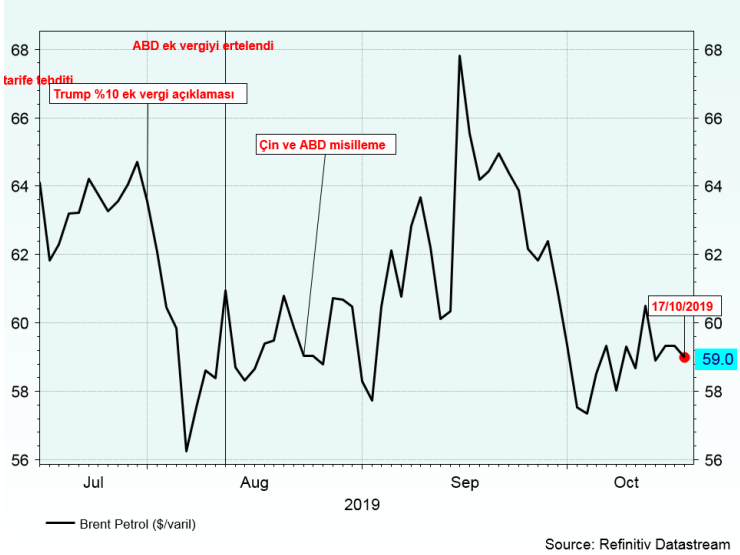

II. BÖLGESEL GÖRÜNÜM

A.GELİŞMİŞ EKONOMİLER

1.ABD

ABD'de yılın üçüncü çeyreğine yönelik veriler ekonomik aktivitede bir yavaşlama olduğuna işaret etmektedir. ABD ile Çin arasında 15 aydır devam eden ticaret savaşı imalat sektörü ve yatırımları negatif etkilemektedir. Birinci çeyrekte yıllık bazda yüzde 3,1 oranında büyüyen ABD ekonomisi, üçüncü çeyrekte yüzde 2 oranında büyümüştür. Tüketim ve yatırımlardaki düşüş, büyümede ivme kaybına neden olmuştur.

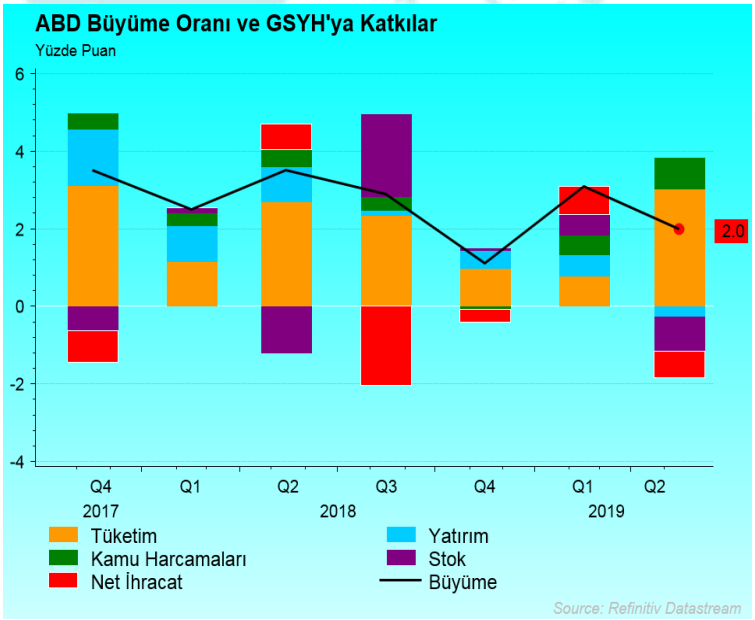

Eylül ayında sanayi üretiminde ciddi bir kayıp yaşanmıştır. Ağustos ayında yüzde 0,8 oranında artan sanayi üretimi, Eylül ayında bir önceki aya göre yüzde 0,4 oranında daralarak Nisan ayından bu yana en düşük performansını sergilemiştir. Özellikle General Motors'daki grev söz konusu düşüşte etkili olmuştur. Ağustos ayında PMI verisi 10 yılın en düşük seviyesi olan 50,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Eylül ayında ise 51 düzeyine yükselen imalat PMI, önümüzdeki dönemde büyümede bir miktar toparlanma olacağına işaret etmektedir.

ABD ekonomisinde istihdam piyasasında güçlü görünüm devam etmektedir. Ağustos ayında yüzde 3,7 olan işsizlik oranı Eylül ayında yüzde 3,5 oranına gerilemiştir. Bu rakam son 50 yılın en düşük seviyesidir. İşgücüne katılım oranının yüzde 63,2 olduğu ABD istihdam piyasası Fed'in faiz indirimlerinde temkinli hareket etmesinin en önemli sebeplerinden biridir. Diğer yandan Temmuz ayında yüzde 1,8 olan enflasyon oranı Ağustos ve Eylül aylarında yüzde 1,7 olarak gerçekleşerek hedef enflasyon olan yüzde 2 değerinin altında seyretmeye devam etmektedir.

2.Avro Bölgesi

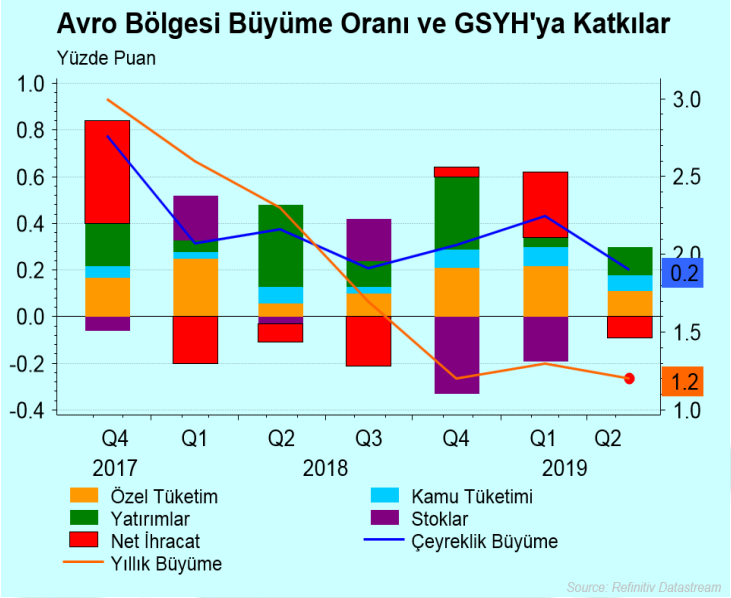

Avro Bölgesi ekonomisi yavaşlamaya devam etmektedir. Avro Bölgesi'nde imalat sektörü PMI göstergesi Temmuz'da 47,6'dan 46,5'e gerileyerek Aralık 2012'den beri en düşük seviyesine inmiştir. PMI'da gözlenen Temmuz'daki gerileme sektörde art arda altıncı kez daralmayı işaret etmiştir. Gösterge, bir önceki yılın aynı döneminde 55,1 olarak gerçekleşmiştir. Yeni siparişler göstergesi aynı dönemde 46,7'den 45,5 seviyesine gerilemiş ve gösterge art arda onuncu kez daralmayı işaret etmiştir. Almanya imalat göstergeleri de daralmayı işaret etmiştir. BME ve IHS Markit'in verilerine göre Almanya'da imalat PMI Temmuz'da 45'ten 43,2'ye gerilemiştir. Almanya imalat göstergesi de art arda yedinci kez sektörde daralma sinyali vererek Temmuz 2012'den beri en düşük seviyesine gerilemiştir. Yeni siparişler 44,3'ten 41,7'ye gerilemiştir. Gösterge art arda onuncu kez 50 seviyesinin altında gerçekleşmiştir.

Avrupa Merkez Bankası (AMB) Başkanı Mario Draghi, ekonomideki yavaşlamanın; korumacı politikalar ve jeopolitik faktörlerin neden olduğu kalıcı belirsizliklerin uluslararası ticareti zayıflatmasından kaynaklandığını belirtmiştir. AMB'nin para politikası sayesinde Avro Bölgesi'nin ekonomik kriz sürecinden kurtulduğunu ifade eden Draghi, Avro Bölgesi işsizlik oranının yüzde 7,5 ile Temmuz 2008'den bu yana görülen en düşük seviyede olduğunu söylemiştir. Son çalışmalarında Avro Bölgesi büyüme oranının yavaşladığını ifade eden Draghi, Avro Bölgesi için 2019 yılında yüzde 1,1, 2020'de yüzde 1,2 büyüme öngördüklerini bildirmiştir. Mario Draghi, imalat sektörünün büyük olduğu ülkelerin küresel ekonomik dalgalanmalara karşı daha hassas olduğuna işaret ederek, Almanya'nın söz konusu ekonomik yavaşlamadan en fazla etkilenecek Avro Bölgesi ülkeleri arasında yer aldığını söylemiştir. Draghi, Avro Bölgesi'nde gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranlarının AMB orta vadeli hedefinin altında seyrettiğine işaret ederek, mevcut beklentilerine göre enflasyonun 2019'da yüzde 1,2, 2020'de yüzde 1 ve 2021'de yüzde 1,5 olacağını belirtmiştir. Mevcut durumda belirsizliklerin devam ettiğine dikkati çeken Draghi, uygulanacak para politikasının uzun süre yüksek derecede destekleyici kalması gerektiğini söylemiştir. Draghi, "Euro Bölgesi'nde para politikasının etkinliğini tamamlayan ve artıran, uyumlu bir ekonomik stratejiye ihtiyaç var." şeklinde bir ifadede bulunmuştur.

Avro Bölgesindeki yavaşlama Almanya öncülüğünde devam etmektedir. Almanya'nın özel sektörü imalattaki daralma ile neredeyse 7 senenin en düşük rakamına gerilemiş ve hükümetin üzerindeki 'mali teşvik' baskılarını artırmıştır. Almanya'da bileşik PMI Eylül'de 49,1 ile 51,5 beklenti değerinin altında gerçekleşerek ekonomide daralmanın olduğuna işaret etmiştir. Yeni siparişler

üçüncü ayda da art arda daralmasını sürdürerek Ağustos'taki 47,9'luk seviyeden 45'e inmiş ve Eylül 2012'den bu yana en düşük seviyesine gerilemiştir. Markit ekonomisti Phil Smith, veriyi Alman endüstrisinin 2009 finansal krizinden beri gördüğü en kötü gerileme olarak değerlendirmiştir.

İngiltere Merkez Bankası (BOE) küresel risklerin ağırlık kazandığı ve anlaşmasız Brexit olasılığının yoğunlaştığı küresel konjonktürde politika faiz oranını, değişikliğe gitmeyerek, yüzde 0,75 seviyesinde sabit bırakmıştır. 19 Eylül tarihinde gerçekleştirilen toplantı tutanaklarında "Brexit'te anlaşma sağlanmaması durumunda, kur oranı büyük ihtimalle düşecek, enflasyon yükselecek ve ekonomik büyüme yavaşlayacak." ifadesine yer verilmiştir.

3.Japonya

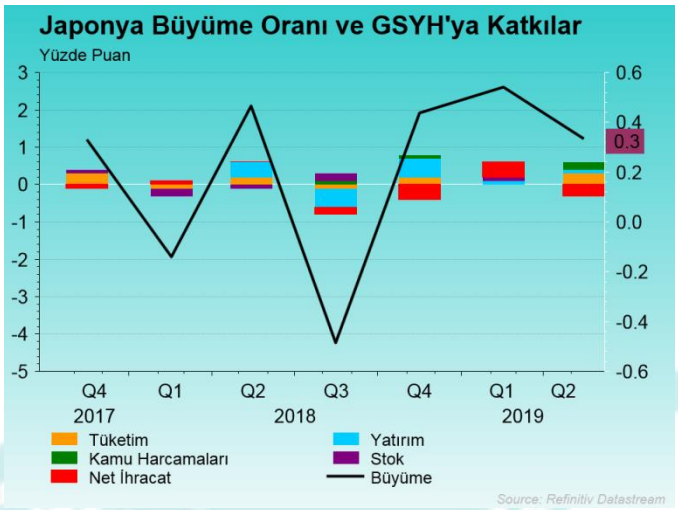

Japonya ekonomisi 2019 yılı ikinci çeyreğinde yıllık bazda yüzde 1, bir önceki çeyreğe göre ise yüzde 0,3 ile beklentilerin üzerinde büyümüştür. İkinci çeyrekte, güçlü tüketici harcamaları ve iş yatırımları GSYH'ya negatif katkı yapan net ihracatı telafi etmiştir. Ayrıca hükümet harcamaları da büyümeyi desteklemiştir. Japonya ekonomisi 2019 yılında net ihracattaki kötü seyre rağmen büyümesini sürdürmektedir. Japonya'daki bu olumlu büyüme performansı gelişmiş ülkelerin daha olumlu bir görünüm sergilemesine katkı sağlamaktadır. OECD'nin Eylül 2019 tarihli Ekonomik Görünüm Raporu güncellemesine göre Japonya büyümesi, 2019 yılında yüzde 1, 2020 yılında ise yüzde 0,6 olarak tahmin edilmiştir.

Japonya Merkez Bankası (BoJ) Eylül ayı toplantısında eksi yüzde 0,1 seviyesindeki politika faizi oranında değişikliğe gitmemiştir. BoJ, gelişmiş ülke ekonomilerindeki yavaşlamanın devam etmesiyle enflasyon hedefine yönelik ivmenin kaybedilmesi olasılığına vurgu yapmış; ekonomideki ve fiyatlardaki gelişmelerin daha ayrıntılı olarak inceleneceğini belirtmiştir. BoJ'un Ekim ayı toplantısında fiyatları ve ekonomiyi yeniden gözden geçirme çağrısı, önümüzdeki dönemde gevşemeye gidebileceğinin sinyali olarak algılanmıştır. Bankanın Eylül ayı toplantısının ardından açıklamalarda bulunan Japonya Merkez Bankası Başkanı Kuroda, küresel ekonomide henüz bir toparlanma sinyali olmadığını ancak Japonya'da iç talebin görece güçlü olduğunu ve fiyat ivmesinin kaybolacağı bir durumda olmadıklarını vurgulamıştır.

İhracata bağımlı olan bir ekonomi olan Japonya'da özellikle imalat sektörünün dünyadaki olumsuz şartlardan fazlasıyla etkilendiği görülmektedir. Japonya'da sanayi üretimi Ağustos ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 4,7, bir önceki aya göre ise yüzde 1,2 oranında azalmıştır. Bunun yanında Eylül ayında imalat PMI endeksi de 48,9'a gerilemiştir. Ayrıca hem üretim hem de yeni siparişler Çin, ABD ve Avrupa'dan gelen talebin düşük olması nedeniyle olumsuz görünüm sergilemektedir. Beklenenin üzerinde daralan sanayi üretimi ve eşik değerin altında seyreden PMI endeksi, ülke ekonomisinin ve sanayi sektörünün üzerindeki ticaret savaşları baskısının sürdüğünü göstermektedir.

B.YÜKSELEN PİYASALAR VE GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER

1.Çin

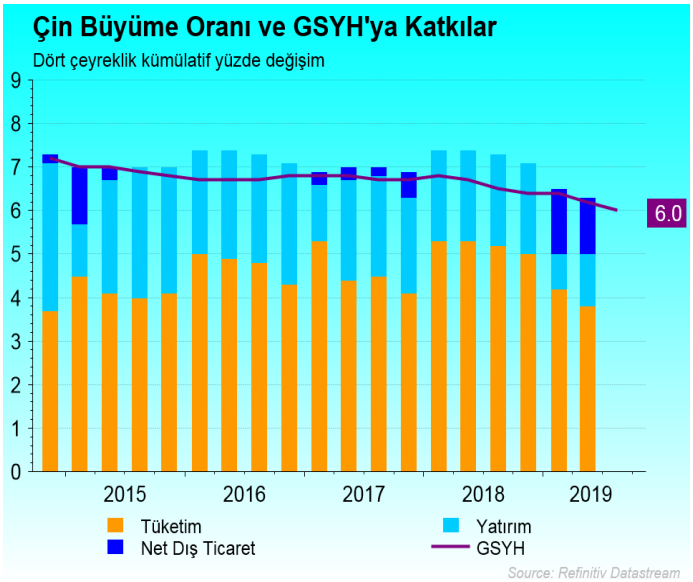

Çin ekonomisi 2019 yılının ikinci çeyreğinde yıllık bazda yüzde 6,2 oranında büyümüştür. İlgili oran Çin'de büyüme verisinin açıklanmaya başladığı 1992 yılından bu yana en düşük büyüme rakamıdır. Bununla birlikte, 2019 yılı ilk çeyreğinde çeyreklik bazda yüzde 1,4 oranında büyüyen Çin ekonomisinin ikinci çeyrekte bir miktar ivme kazanarak çeyreklik bazda yüzde 1,6 oranında büyüme kaydettiği gözlenmektedir. Söz konusu büyüme rakamları mevcut durumda iktisadi faaliyetteki ivme kaybını önlemek için tedbirler açıklayan Çin Hükümetinin önümüzdeki dönemde de bu adımlarına devam edeceğine işaret etmektedir.

Çin ekonomisinde öncü göstergeler iktisadi faaliyetin üçüncü çeyrekte de zayıfladığına işaret etmektedir. İmalat Sanayi PMI Endeksi Ağustos ayında 49,5 düzeyinde gerçekleşerek sektörde daralma olduğunu göstermiştir. Sanayi üretimi ise Ağustos ayında yıllık bazda yüzde 4,4 artarak 2002 yılı Şubat ayından beri en yavaş artış oranını kaydetmiştir. Söz konusu öncü göstergeler ABD-Çin ticaret savaşının ülke büyümesi üzerindeki olumsuz etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

ABD-Çin ticaret savaşında son çeyrekte belirsizlikler artış göstermiştir. Trump Çin'in tarım ürünü alma taahhüdünü yerine getirmemesi üzerine 1 Eylül 2019 tarihinden itibaren 300 milyarlık dolarlık Çin menşeili ürüne yüzde 10 oranında ek gümrük tarifesi getireceğini açıklamıştır. Bunun üzerine Çin Hükümeti kamunun ABD'den yapacağı ek tarım ürünü ithalatını ertelediğini duyurmuştur. Söz konusu gelişmelerle piyasalarda artan endişe Ekim ayında ticaret görüşmelerinin devam edeceğinin taraflarca açıklanması üzerine azalmıştır. Bu gelişmeler neticesinde ticaret görüşmeleri öncesi karşılıklı iyi niyet adımları gelmiş; Çin gümrük tarifelerinde bazı kalemlere muafiyet tanıyacağını açıklarken ABD ise ilgili 300 milyar dolarlık verginin uygulanmasını askıya almıştır.

2.Hindistan

Hindistan'da 2018 yılında görülen yüksek büyüme performansı 2019 yılı başında bir miktar ivme kaybetmiştir. 2019 yılı ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 5,8 ile potansiyelinin oldukça altında büyüyen Hindistan ekonomisi yılın ikinci çeyreğinde ivme kaybetmeye devam ederek yıllık bazda yüzde 5 oranında büyümüştür. Söz konusu ivme kaybında yükselen petrol fiyatı ve zayıflayan Hindistan rupisi kaynaklı tüketici harcamalarındaki düşüş etkili olmuştur. Hindistan imalat sanayi PMI verisi Eylül ayında 51,4 seviyesine gerilemiştir.

Hindistan ekonomisinde öncü göstergeler iktisadi faaliyetin üçüncü çeyrekte de zayıfladığına işaret etmektedir. Hizmetler PMI Endeksi Eylül ayında 48,7 düzeyinde gerçekleşerek sektörde daralma olduğunu göstermiştir. 2019 yılı Ağustos ayında 97,3 olarak gerçekleşen Tüketici Güven Endeksi Eylül ayında sert bir düşüş kaydederek 89,4 seviyesine gerilemiştir. Söz konusu öncü göstergeler küresel iktisadi faaliyetteki zayıflamanın ülke büyümesi üzerindeki olumsuz etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Hindistan Merkez Bankası küresel yavaşlamaya karşı bu yıl art arda beşinci kez faiz indirmiştir. Banka iç talebi desteklemek ve yatırımları artırmak için Ekim ayı para politikası toplantısında 1 haftalık repo faizi olan politika faizini 25 baz puan düşürerek yüzde 5,15 seviyesine düşürmüştür. Toplantı tutanaklarında ekonominin özellikle küresel cephedeki gelişmeler sebebiyle bazı zorluklarla karşılaştığı belirtilirken zayıflayan özel yatırımları teşvik ederek iç büyümeyi güçlendirmek gerektiğine dikkat çekilmiştir.

3.Brezilya

Brezilya ekonomisi 2019 yılı ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 1, bir önceki çeyreğe göre ise yüzde 0,4 büyümüştür. 2019 yılı ilk çeyreğinde çeyreklik bazda daralma gösteren Brezilya ekonomisi ikinci çeyrekte beklentilerin üstünde büyüme kaydetmiştir. Büyümeyi sanayi üretimi ve hizmet sektörü desteklemiştir. OECD'nin Eylül 2019 tarihli Ekonomik Görünüm Raporu güncellemesine göre 2019 yılında Brezilya büyümesi yüzde 0,8, 2020 yılı büyümesi ise yüzde 1,7 olarak tahmin edilmiştir. Rapora göre Brezilya'da düşük reel faiz oranları özel tüketimi desteklerken reformların uygulanmasına yönelik ilerleme güveni ve yatırımları desteklemeye yardımcı olmaktadır.

Brezilya Merkez Bankası, gösterge faiz oranını (Selic) beklendiği gibi Ağustos ayında 50 baz puan düşürdükten sonra Eylül ayında da 50 baz puan indirerek yüzde 5,5'e yeni tarihi düşük seviyesine çekmiştir. Merkez bankası böylece daha uzun bir parasal genişleme sürecine yönelik sinyal vermiş ve borçlanma maliyetleri düşse bile enflasyonun gelecek sene hedefin altında kalacağını belirtmiştir. Politika yapıcılar para politikasının yürütülmesinde, ekonomik faaliyetin gelişimine, risk dengesine, enflasyon tahmin ve beklentilerine bağlı olmaya devam edeceklerini vurgulamışlardır. Yüzde 4,5 olan hedefin altında seyretmeye devam edeceği vurgulanan enflasyon oranı, Eylül ayında yüzde 2,89 olarak gerçekleşmiştir.

Üretim tarafında Brezilya ekonomisi olumlu bir tablo çizmektedir. Fabrika faaliyetlerinde 2017 yılı Kasım ayından bu yana en güçlü genişleme kaydedilmiş hem yeni siparişler hem de sanayi üretimi en yüksek artışını göstermiştir. Brezilya'da sanayi üretimi Ağustos ayında bir önceki aya göre yüzde 0,8 artmıştır. İmalat PMI endeksi ise Eylül ayında beklentilerin üstüne çıkarak 53,4 olarak gerçekleşmiştir.

4.Rusya

Rusya ekonomisi, 2019 yılı ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 0,9, bir önceki çeyreğe göre ise yüzde 0,2 büyümüştür. Bir önceki çeyrekte gerçekleşen son 3 yılın en düşük büyümesinden sonra ikinci çeyrekteki iyileşmede sanayi faaliyetleri etkili olmuştur. Küresel ekonomideki istikrarsızlık ve iç talepteki düşüş Rusya ekonomisinin büyüme temposu için risk yaratmaktadır. Nitekim Dünya Bankası Rusya'ya ilişkin ekonomik büyüme tahminini bu yıl içerisinde dördüncü kez düşürdüğünü açıklamış ve büyümenin 2019 yılı için yüzde 1, 2020 yılı için ise yüzde 1,7 olacağını öngörmüştür. Raporda ekonomik büyüme temposunda düşüş beklentisinin gerekçesi olarak, yaptırımların etkisiyle azalan yatırımların perakende ticaretteki büyümeyi yavaşlatması gösterilmiştir. OECD'nin Eylül 2019 tarihli Ekonomik Görünüm Raporu güncellemesine göre ise 2019 yılında Rusya büyümesi yüzde 0,9, 2020 yılı büyümesi ise yüzde 1,6 olarak tahmin edilmiştir.

Rusya Merkez Bankası art arda üçüncü kez faiz indirimine gitmiştir. Merkez Bankası Eylül ayı toplantısında enflasyonun beklentiler dahilinde ilerlemesi nedeniyle gösterge faiz oranını 25 baz puan düşürerek 2014 yılı Mart ayından bu yana en düşük seviye olan yüzde 7 seviyesine çekmiştir. Merkez Bankası yaptığı açıklamada gelişmelerin tahminlere paralel gerçekleşmesi durumunda gelecek toplantılarda daha fazla faiz indiriminin değerlendireceğini vurgulamıştır. Yapılan açıklamalarda ayrıca, Rusya'da 2019 yılsonu enflasyon oranının yüzde 4 ila 4,5 arasında beklendiği, 2020 yılı için ise enflasyon oranının yüzde 4 seviyesinin altında gerçekleşmesinin öngörüldüğü belirtilmiştir. Rusya'da Eylül ayında enflasyon oranı 2018 yılı Kasım ayından bu yana en düşük seviyeye inerek yüzde 4 olarak gerçekleşmiştir.

Rusya Merkez Bankası tarafından 2020 - 2022 yılları arasındaki ekonomik büyümeye dair hazırlanan raporda, Rusya büyümesinin nüfus azalması nedeniyle risk altında olduğu belirtilmiştir. Raporda, nüfus artış hızında düşüş yaşandıkça ekonomik büyüme hızında da düşüş yaşanacağını ve bu beklenen demografik eğilimlerin orta vadeli enflasyon dinamiklerini ve büyümeyi etkileyebileceği aktarılmıştır. Raporda çözüm önerisi olarak ise emeklilik yaşının yükseltilmesi gösterilmiş; böylelikle nüfusun çalışma oranında artış gözleneceği ve işgücü sorununun kısa vadede ortadan kalkabileceği savunulmuştur.

Kaynaklar:

1) IMF-IFS, OECD, DB, Eurostat ve AB Komisyonu Veri Setleri
2) IMF Küresel Ekonomik Görünüm Raporları
3) OECD Ekonomik Görünüm Raporları
4) DB Küresel Ekonomik Beklentiler Raporları
5) Avrupa Merkez Bankası (ECB)
6) ABD Merkez Bankası (FED)
7) Japonya Merkez Bankası (BOJ)
8) Çin Merkez Bankası (CBRC)
9) Hindistan Merkez Bankası (RBI)
10) US Bureau of Labor Statistics (BLS)
11) US Bureau of Economic Analysis (BEA)
12) Cabinet Office, Government of Japan
13) National Bureau of Statistics of China
14) IMF Commodity Market Review
15) The Institute of International Finance (IIF)
16) Refinitiv – Datastream
17) Bloomberg Finans Terminali

İletişim Bilgileri:

Arzu KURTOĞLU - Uzman Yardımcısı, arzu.kurtoglu@sbb.gov.tr
Hasan KAYA - Uzman Yardımcısı, hasan.kaya@sbb.gov.tr
Selma DURGAN - Uzman, selma.durgan@sbb.gov.tr
Ali SABUNCU - Daire Başkanı, ali.sabuncu@sbb.gov.tr